

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนเมือง: ศึกษกรณีชุมชนรุ่งมณีพัฒนา กรุงเทพมหานคร

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม^๑ ✉️ สากล จริยวิทยานนท์^๒ พัชรินรุจา จันทโรนานนท์^๓
^๑รองศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
^๒รองศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
^๓อาจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
✉️ somsak.0610@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการวิเคราะห์ถึงการพัฒนาชุมชนเมือง ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ซึ่งพบว่า ชุมชนที่ศึกษาได้เปลี่ยนจากชุมชนแออัด เป็นชุมชนที่มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโดยจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การรวมกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มสตรี และศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน การศึกษาครั้งนี้พบว่า สวัสดิการชุมชนเมืองแบบพอเพียงจะต้องมีลักษณะสำคัญดังนี้: 1) สวัสดิการบนพื้นฐานของชุมชน ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างชีวิตที่มั่นคงในอนาคต 2) สวัสดิการที่เน้นการพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้และการออมเพื่อประโยชน์ระยะยาวของสมาชิก 3) สวัสดิการที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการจำเป็น ตั้งแต่เกิดจนตายของสมาชิกทุก ๆ กลุ่ม และ 4) การบริหารจัดการสวัสดิการที่โปร่งใสและรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังพบว่า สวัสดิการชุมชนแบบพอเพียงมีความสัมพันธ์กับชุมชนเข้มแข็ง ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทั้งสองด้านไปพร้อม ๆ กัน อันจะนำไปสู่การบรรลุถึงคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สวัสดิการชุมชน การพัฒนาชุมชนเมือง

Sufficiency Economy Philosophy and Urban Community Development: A Case Study of Rungmaniphathana Community in Bangkok Metropolis

Somsak Samukkethum^{a,✉} Sagol Jariyavidyanont^b Patcharinruja Juntaronanont^c

^aAssociate Professor, School of Social Development and Environment

^bAssociate Professor, School of Social Development and Environment

^cLecturer, School of Social Development and Environment

^{a,b,c}National Institute of Development Administration

✉somsak.0610@gmail.com

Abstract

This article aims to analyze the urban community development according to the sufficiency economy philosophy in the case of Rungmaniphathana. The methodology of qualitative research is utilized. The study finds that change of Rungmaniphathana from slum to a housing security community was a starting point for community development programs; the organizing the community welfare funds, the setting up of the elderly and women groups, as well as the preschool children development center. The study finds that the core characteristics of the sufficiency urban community welfares are as follows: 1) community-based welfares for the creation of a secured life in the future; 2) welfares emphasizing occupational development, the increase of income and savings for long-term benefits; 3) welfares responding to all groups of residents' problems and needs from birth until death; and 4) a transparent and accountable welfare management. Owing to the relations between a sufficiency community welfare and a strong society, it is necessary to develop both of them concomitantly in order to obtain a balance and a sustainable quality of life.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Community Welfare, Urban Community Development

บทนำ

ในห้วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการได้หันมาให้ความสนใจต่อ ‘ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง’ (Sufficiency Economy Philosophy ต่อไปจะเรียกย่อ ๆ ว่า SEP) เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเด่นชัด จนกระทั่งขยายความสนใจจากภายในประเทศไปสู่ระดับสากล (Pruetipibultham, 2010, p. 108; Piboolsravat, 2004, pp. 127-133; Naipinit, Promsaka Na Sakolnakorn & Kroeksakul, 2014: 109; Avery & Bergsteiner, 2016: Editors’ Preface) โดยความสนใจในช่วงต้น ๆ มักเน้นศึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีพในชนบท ซึ่งจนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีให้เห็นเป็นจำนวนมาก (Busaratanaphant, 1999; Senanarong, 1999; Chunaem, 2011, pp. 154-168; Jitsahuan, 2011, pp. 229-248; Ubonsri & Pannun, 2013, pp. 976-983; Wanasilp & Tangvitoontham, 2015, pp. 87-95; Kantamara, 2016; Petison, Prapha & Santiprabhob, 2016; Wiboonpongse & Sriboonchitta, 2016; Sathirathai & Towprayoon, 2016) อันทำให้เข้าใจผิดว่า ‘SEP ใช้ได้เฉพาะในภาคชนบทที่มีอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น’ (Walker, 2010, pp. 241-265; Seubsman, Kelly & Sleigh, 2013, pp. 63-64)

ในแวดวงวิชาการปัจจุบันได้มีการพัฒนา SEP ออกไปอย่างกว้างขวาง (Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, 2008; 2011; Phanthasen, 2003; Piboolsravut, 2004, pp. 127-134; Avery & Bergsteiner, 2016: Editors’ Preface) อาทิ การนำ SEP ไปประยุกต์ใช้กับองค์การนอกภาคเกษตรกรรม เช่น การบริหารจัดการองค์กรธุรกิจ (Kantabutra, 2011, pp. 169-200; Kantabutra & Winit, 2016, pp. 181-197; Kantabutra, 2016, pp. 216-232; Khunthongjan & Wiboonpongse, 2010, pp. 177-181; Thongpoon, Ahmad & Yahya, 2012, pp. 5-20; Buranapin & Rattawatankul, 2015, pp. 115-140; Rungruang & Vathanophas Ractham, 2016, pp. 198-215) การกำหนดนโยบายสาธารณสุขแบบพอเพียง (Chaisumritchoke, 2007, pp. 235-252) การบริหารโรงพยาบาล (Himathongkam & Vannapruegs, 2016, pp. 148-163;) การนำไปใช้สอนและบริหารโรงเรียน (Treputtarat, Arirattana & Piasiri, 2013, pp. 856-860; Ariratana, Pimthong & Pitak, 2013, pp. 847-852; Tungkasamit, Silanoi, Nethanomsak & Pimthong, 2014, pp. 541-546; Dharmapiya & Saratun, 2016:, pp. 129-147) การใช้พัฒนาผู้ต้องขัง (Kaewpjit & Suriyankietkaew, 2016, pp. 164-178) การนำไปใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Pruetipibultham, 2010, pp. 99-110) และการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามหลัก SEP (Choochom, 2015, pp. 260-264) เป็นต้น

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับการนำ SEP ไปใช้ในภาคชนบทมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งตรงข้ามกับในชุมชนเมืองที่ยังคงมีการวิจัยค่อนข้างน้อย อาทิ งานของ Benjawan Ubonsri & Apaporn Pannun (2012)¹ อันทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการนำ SEP ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนเมืองยังคงมีจำกัด นอกจากนี้ สภาพการดำรงชีพในสังคมเมืองมีความ

¹ Benjawan Ubonsri & Apaporn Pannun (2012, pp. 976-983) พบว่าชาวชุมชนใน กทม. มีการนำ SEP ไปใช้เกี่ยวกับ การใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสร้างเครือข่ายภายในชุมชน ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่สมาชิก การบริโภคแบบพอเพียง การให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และนำความรู้ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนา เป็นต้น.

แตกต่างจากชุมชนเกษตรกรรมอย่างมาก² อันทำให้ไม่สามารถนำแนวทางการประยุกต์ใช้ SEP ในสังคมชนบทมาใช้กับสังคมเมืองได้อย่างง่าย ๆ คำถามก็คือ ‘สามารถนำ SEP มาใช้กับการพัฒนาชุมชนเมืองได้อย่างไรบ้าง’ ซึ่งบทความนี้พยายามตอบคำถามดังกล่าว โดยผ่านการศึกษาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา (เขตวังทองหลาง กทม.) ในอดีตชุมชนดังกล่าวมีสภาพเป็นชุมชนแออัด แต่ปัจจุบันได้พัฒนาจนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็งและมีการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาชุมชนแห่งนี้ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนจากหลายหน่วยงาน และกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หน่วยงานราชการและชุมชนต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้าไปศึกษาดูงานไม่เว้นในแต่ละสัปดาห์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลัก SEP ในการพัฒนาชุมชนรุ่งมณีพัฒนา โดยผ่านการพัฒนาสวัสดิการชุมชน และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และ 2) การสร้างตัวแบบสำหรับการนำ SEP มาประยุกต์ใช้ในชุมชนเมือง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน

การศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเดินทางไปเก็บข้อมูลในชุมชนนับจากกลางปี 2548 เป็นต้นมา จนถึงสิ้นปี 2549 ทั้งเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน การสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม และการทำ Workshop กับผู้นำชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม จากการสุ่มตัวอย่าง 152 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 36.19 จากทั้งหมด 420 ครัวเรือน)

แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิด SEP ที่มีที่มาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยในโอกาสต่าง ๆ และต่อมานักวิชาการได้นำไปพัฒนาต่อเพื่อให้เป็นระบบที่เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกัน แนวคิดนี้วางอยู่บนรากฐานของพุทธศาสนาที่เรียกว่า ‘มัชฌิมาปฏิปทา’ หรือ ‘ทางสายกลาง’ (Phanthasen, 2015, p. 541; Piboolsravut, 2004, p. 128) หมายถึงการยึดหลักคิดและหลักปฏิบัติที่เหมาะสม ไม่สุดโต่ง เช่น ไม่เร่งรีบเกินไป แต่ก็ไม่ช้าเกินไป เพื่อรักษาจังหวะก้าวในการขับเคลื่อนให้ดำเนินไปอย่างมีสติ ใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลและมีข้อมูล ไม่สุ่มเสี่ยง และมีคุณธรรม

นักวิชาการโดยทั่วไปต่างเห็นพ้องต้องกันว่า SEP ประกอบด้วย 3 ท่วง 2 เงื่อนไข คือ 1) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป (หลุดพ้นจากความโลภที่ชักนำให้เกิดความต้องการไม่สิ้นสุด จนขาดสติและเบียดเบียนผู้อื่น) 2) ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจที่ผ่านการไตร่ตรองด้วยเหตุผลและข้อมูลอย่างรอบคอบและรอบด้าน เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดในภายหลัง ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงผลกระทบระยะสั้นและระยะยาว ทั้งผลที่เกิดกับตัวเองและกับผู้เกี่ยวข้อง และ 3) การมีภูมิคุ้มกัน (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพยายามหาทางป้องกันผลเชิงลบ การเสริมสร้างพลังด้านทานผลกระทบ การแสวงหาแนวทางลดผลกระทบ การ

² ชุมชนเมืองมีชีวิตที่แตกต่างจากชนบทอย่างเด่นชัด อาทิ ชาวชุมชนเมืองส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด หรือเช่าที่ดิน/เช่าห้องขนาดเล็ก (ประมาณ 15-20 ตารางวา) พวกเขาต้องพึ่งพิงภายนอกทางด้านรายได้และการบริโภคอย่างเต็มที่ ในขณะที่ชาวชนบทโดยทั่วไปอาศัยอยู่บนที่ดินแปลงใหญ่ ที่สามารถเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคภายในครัวเรือนได้มากกว่า การดำเนินชีวิตของชาวชนบทจึงแตกต่างจากชาวชุมชนเมืองที่มีความจำเป็นต้องใช้ ‘เงิน’ เพื่อซื้อทุกอย่างในการอุปโภค/บริโภค นอกจากนี้การดำเนินชีวิตในสังคมเมืองที่ต้องแข่งขันตลอดเวลาได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและแรงยึดเหนี่ยวทางจารีตประเพณีค่อย ๆ หายอานลงอย่างเด่นชัด เป็นต้น.

เปลี่ยนผลกระทบเป็นโอกาส และการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Chunsom, 2011, pp. 140-141; Wanasilp & Tangvitoontham, 2015, p. 89)

ส่วน 2 เจื่อนไข่นั้น เจื่อนไขแรก คือ ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ ทั้งความรู้ที่มีอยู่เดิม และการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ การทำสิ่งใดอย่างรู้จริงจะก่อให้เกิดความมั่นใจและไม่ผิดพลาดโดยง่าย ความรู้จึงเป็นเจื่อนไขสำคัญของความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งยังเป็นเจื่อนไขของการพอประมาณอีกด้วย (เนื่องจากผู้มีปัญญาจะทราบเป็นอย่างดีว่าการรีบเร่งตักดวงผลประโยชน์ระยะสั้นมากเกินไปจะก่อให้เกิดการเบียดเบียนผู้อื่นและเบียดเบียนธรรมชาติ อันจะซ้ำเติมให้เกิดผลลบในระยะยาวต่อตนเอง) เจื่อนไขที่สอง ได้แก่ คุณธรรม (Morality) หมายถึง การดำรงตนด้วยความซื่อสัตย์ (Honest) รักษาเกียรติโดยยึดมั่นในหลักการ (Integrity) พากเพียรบากบั่นอย่างไม่ย่อท้อ (Perseverant) เปิดใจกว้าง (Open-minded) มีความอดกลั้น (Tolerant) รักความยุติธรรม (Fair) ไม่ยึดติดในความโลภ (Greed) มีความเมตตาต่อผู้อื่น (Compassionate) และแบ่งปัน (Sharing) คุณธรรมเป็นเจื่อนไขสำคัญของความพอประมาณ (ไม่ยึดติดในความโลภ ทำให้มีสติที่จะใช้ปัญญา และไม่ทำอะไรร้อย่างสุดโต่ง) ความมีเหตุผล (มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ) และมีภูมิคุ้มกัน (ระมัดระวังไม่สุ่มเสี่ยง คำนึงถึงผลระยะยาว มีความพากเพียร เปิดใจกว้าง อดกลั้น และไม่ย่อท้อ) (Bersteiner & Dharmapiya, 2016, pp. 33-34; Naipinit, Promsaka Na Sakolnakom & Kroeksakul, 2014, p. 106)

เจื่อนไขความรู้และคุณธรรม เป็นของคู่กันและมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน โดยขาดเจื่อนไขใดเจื่อนไขหนึ่งไม่ได้ เช่น มีความรู้แต่ขาดคุณธรรม จะส่งผลให้ความรู้กลายเป็น ‘วิชามาร’ ที่ใช้เบียดเบียนผู้อื่นเพื่อให้ตัวเองได้รับประโยชน์ ขณะเดียวกัน การมีคุณธรรมแต่ขาดความรู้ ก็จะทำให้กลายเป็นคนขาดความมั่นใจ/ไม่กล้าทำอะไร หรือถ้าลงมือทำก็จะก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย รวมทั้งคนที่ขาดความรู้จะไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้

ในบริบทของสังคมปัจจุบันนี้ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติอาศัยอยู่บนโลกใบนี้อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ภายใต้บริบทดังกล่าวส่งผลให้แนวคิด SEP กลายเป็นสิ่งจำเป็นและได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับ (Avery & Bergsteiner, 2016, editors' preface; UNDP, 2007) เนื่องจากข้อเสนอของ SEP มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มองว่า การยึดมั่นใน 3 ท่วง 2 เจื่อนไข ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และประชาคมโลก จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (Thongpakde, Mongsawad & Bergsteiner, 2016, pp. 17-31; Bergsteiner & Dharmapiya, 2016, pp. 32-52; Avery & Bergsteiner, 2016, pp. 235-247)

นักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้นำแนวคิด SEP ไปพัฒนาต่อได้อย่างน่าสนใจ (Avery & Bergsteiner, 2016, pp. 235-247; Bergsteiner & Dharmapiya, 2016, pp. 32-52; Kantabutra, 2016, pp. 216-232) พวกเขา มองว่าแนวคิด SEP ที่อยู่ในรูปของ ‘3 ท่วง 2 เจื่อนไข’ มีความเป็นนามธรรม ดังนั้นในการประยุกต์ใช้จะต้องแปลงให้เป็นรูปธรรมเสียก่อน ดังที่พวกเขาได้พยายามแปลง SEP ไปใช้กับการบริหารจัดการองค์การธุรกิจ จนออกมาเป็นหลักปฏิบัติ 23 ข้อ ของผู้นำแบบผึ่ง (Avery & Bergsteiner, 2016, pp. 239-240) หรือหลักปฏิบัติ 10 ข้อของภาวะผู้นำแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนขององค์การ (Kantabutra, 2016, p. 220)

ผู้เขียนเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อเสนอของนักคิดกลุ่มนี้ ในบทความนี้จึงเป็นความพยายามของผู้เขียนที่ต้องการแปลง SEP ให้เป็นรูปธรรม สำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนเมืองดังกล่าว

ในส่วนต่อไปจะได้วิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษา โดยในส่วนแรกจะนำเสนอเกี่ยวกับประวัติของชุมชนพอสังเขป หลังจากนั้นจะวิเคราะห์ถึงการพัฒนาชุมชนเมืองในมิติต่าง ๆ ตามลำดับ

ประวัติความเป็นมาของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

สภาพพื้นที่ของบริเวณชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในช่วงทศวรรษ 2500 โดยทั่วไปเป็นหนองน้ำ บึงบัว และนาข้าว มีชาวบ้านอยู่อาศัยเบาบางในพื้นที่อันกว้างใหญ่นี้บร้อยไร่ ส่วนใหญ่ปลูกบ้านบริเวณริมคลอง เป็นหย่อม ๆ บ้านทุกหลังต่างมีเรือพายเพื่อใช้ในการสัญจร ในช่วงนั้นน้ำในบึงและลำคลองยังคงใสสะอาด ชาวบ้านจึงสามารถใช้อาบ ซักผ้า ล้างถ้วยชาม เป็นต้น นอกจากนี้ ในคลองยังมีปลาและพืชน้ำอุดมสมบูรณ์ (เช่น ผักบุ้งน้ำ ผักกระเฉด ฯลฯ) ชาวบ้านโดยทั่วไปมีอาชีพทำนาข้าว และสามารถหาอาหารจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้อย่างไม่ขาดแคลน

ความเจริญเติบโตได้เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วเมื่อมีการสร้างถนนประชาอุทิศ (เขตห้วยขวาง) และมหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงกลางทศวรรษ 2510 หลังจากนั้นการอพยพของผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นจนทำให้ทุ่งบางกะปิมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนถึงทศวรรษ 2520 ชาวบ้านดั้งเดิมไม่สามารถทำนาได้อีกต่อไป ภายในชุมชนมีชาวบ้านต่างถิ่นอพยพเข้ามาปลูกบ้านในพื้นที่นาร้างและบึงบัว บ้านที่ปลูกมีลักษณะชั่วคราว โดยใช้เสา 6 ต้น ตอกลงในพื้นที่น้ำขัง ยกพื้นบ้านสูง มุงด้วยสังกะสี และกั้นด้วยไม้อัดเก่า เมื่ออาศัยได้ระยะหนึ่งก็จะชวนญาติ ๆ จากต่างจังหวัดให้เข้ามาอยู่ด้วย โดยปลูกบ้านเชื่อมต่อกันเป็นทอด ๆ มีผู้เข้ามาจับจองเพื่อปลูกบ้านใหม่เพิ่มขึ้นเกือบทุกสัปดาห์ ส่วนทางเดินภายในชุมชนที่เชื่อมจากถนนไปยังบ้านแต่ละหลัง เป็นสะพานไม้แคบ ๆ โดยบ้านที่ปลูกใหม่ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปก็จะต่อสะพานไม้จากที่มีอยู่แล้วให้เชื่อมไปยังบ้านของตน ผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ก็ต้องจ่ายเงินให้แก่บ้านที่ปลูกอยู่เดิมประมาณ 2,000-5,000 บาทต่อหลัง เพื่อเป็นการขออนุญาตใช้พื้นที่ในการปลูกบ้านใหม่ของตน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นพนักงานขายในห้างสรรพสินค้า และหาบเร่แผงลอย ฯลฯ ซึ่งมีรายได้ไม่มากนัก

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาในช่วงทศวรรษ 2520 ได้ส่งผลให้ทุ่งนาที่เขียวขจีเปลี่ยนเป็นชุมชนแออัดภายในเวลาเพียง 10 ปีเศษ จนถึงต้นทศวรรษ 2530 ภายในชุมชนจึงหนาแน่นไปด้วยบ้านที่ปลูกอย่างง่าย ๆ ในลักษณะชั่วคราว จำนวนกว่า 300 หลัง น้ำในบึงที่เคยใสสะอาดได้เปลี่ยนเป็นน้ำคร่ำอย่างรวดเร็วเนื่องจากทุกหลังคาเรือนต่างทิ้งขยะลงใต้ถุนบ้าน นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อย ๆ รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการพนัน

จนถึงปี 2534 สำนักงานเขตวังทองหลาง ได้แนะนำให้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและร่วมพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม ในขณะนั้นบริบทโดยทั่วไปเป็นชุมชนแออัด ซึ่งมีสภาพทรุดโทรม ไม่ถูกสุขลักษณะ และไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ด้วยเหตุนี้ ในปี 2547 ทางสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในฐานะเจ้าของที่ดิน ได้มีนโยบายในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางมีส่วนร่วมของชาวชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคง โดยร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง โดยเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมมาตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา การก่อสร้างบ้านมั่นคงแบ่งออกเป็น 3 เฟส รวมทั้งสิ้น 297 หลัง (โดยประมาณ)

ตารางที่ 1 แสดงบ้านมั่นคงที่ก่อสร้างในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา (2552-2561)

เฟสที่	ปีที่เริ่มก่อสร้าง	ปีที่สร้างเสร็จ	จำนวนหลัง	ราคาบ้านแฝด/ บ้านแถว	ราคาบ้านเดี่ยว
1	2552	2555	50	280,000	310,000
2	2557	2559	117	320,000	350,000
3	2560	2561	130	NA	NA
รวม			297	NA	NA

ปัจจุบันนี้ ชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างจำนวน 420 หลังคาเรือน โดยมีประชากรอยู่อาศัยทั้งสิ้น 1,500 คน จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 37.8) รองลงมามีอาชีพค้าขายขนาดเล็ก (ร้อยละ 33.7) และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 18.9) มองในภาพรวม ถือว่าสถานะทางเศรษฐกิจของชาวชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดี มีรายได้เฉลี่ย 21,526 บาทต่อเดือน โดยมีผู้ว่างงานเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 1.1) นอกจากนี้ชาวชุมชนจำนวนหนึ่งมีการแบ่งห้องให้เช่า เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนปัจจุบัน พบว่ามีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท กล่าวคือ ยังมีคนกลุ่มหนึ่งที่มีความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากชนบท แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเป็นปัจเจกชนนิยมสูง อาศัยอยู่ภายในบ้านของตนโดยไม่ผูกมิตรกับเพื่อนบ้าน ซึ่งคนกลุ่มหลังนี้มักออกไปทำงานตั้งแต่เช้าตรู่ และกลับเข้าบ้านในเวลามืดค่ำ โดยไม่ได้ออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน อันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมในเมืองใหญ่ กระนั้นก็ตาม ในภาพรวมเมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรม หรืองานประเพณีต่างๆ ขึ้น ก็จะมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมกันค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมในวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ กิจกรรมในวันเด็ก ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา และวันสงกรานต์ เป็นต้น

การจัดสวัสดิการชุมชน

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีการจัดสวัสดิการชุมชนครั้งแรกในปี 2546 ในรูปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แต่ประสบความล้มเหลวและมีปัญหาหนี้เสียจำนวนมากจนต้องเปลี่ยนคณะกรรมการชุดใหม่เมื่อปี 2549 นำโดยคุณ กัลยาศรี หมอภมณี คณะกรรมการชุดใหม่ได้มีการจัดวางโครงสร้างและระบบการทำงานใหม่ มีการจัดทำระบบข้อมูลและทำงานบุคลากรหลัง 3 ปี เพื่อให้เกิดความโปร่งใส รวมทั้งชักจูงให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานและเสนอความคิดเห็น จนกระทั่งสามารถฟื้นกองทุนให้รอดพ้นจากวิกฤติได้สำเร็จ และได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในปี 2550 ต่อมาในปี 2553 กับ 2556 ได้รับเงินทุนเพิ่มจากรัฐบาลในระยะที่สองและสาม ครั้งละ 1,000,000 บาท

ในช่วงนั้นธนาคารออมสินได้ให้การสนับสนุนทั้งอุปกรณ์สำนักงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ และสอนการใช้โปรแกรมทางการเงินและบัญชีต่าง ๆ ให้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ จนกระทั่งมีความพร้อม ทางคณะกรรมการกองทุนฯ จึงมีมติให้เปิดเป็นสถาบันการเงินกองทุนชุมชนในปี 2556 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งสินเชื่อในการพัฒนาอาชีพหรือสำหรับนำไปใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ ปัจจุบันสถาบันการเงินฯ มีสมาชิกทั้งหมด 697 คน โดยมีเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแหล่งเงินทุนของสถาบันฯ ได้มาจากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นการระดมเงินทุนจาก

สมาชิก การรับฝากเงินจากสมาชิกและบุคคลทั่วไป เงินสนับสนุนที่ได้รับจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ และการกู้ยืมจากธนาคารออมสิน ทำให้ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 8,200,000 บาท

สำหรับบริการที่สถาบันการเงินฯ จัดให้แก่สมาชิก ประกอบด้วย การฝากเงิน การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และบริการอื่น ๆ (อาทิ บริการเติมเงินโทรศัพท์ รับชำระค่าสาธารณูปโภค รับชำระค่าบัตรเครดิต และการโอน เงินทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น) โดยผลกำไรจากการประกอบกิจการที่ได้รับในแต่ละปี จะจัดสรรให้ประมาณร้อยละ 5 สำหรับเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกเกี่ยวกับการเกิด เจ็บป่วย ชราภาพ และเสียชีวิต³

นอกจากนี้ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ยังจัดตั้ง ‘กลุ่มสัจจะสตรีฯ’ ขึ้นในปี 2555 โดยได้รับแนวคิดในการจัดตั้ง จากการไปดูงานที่วัดไร่ล่อม จ.ตราด และวัดโพธิ์ทอง จ.จันทบุรี อันเป็นการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ ระดมเงินออมและการจัดการกองทุนสวัสดิการ กลุ่มสัจจะสตรีฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึง แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ สมาชิกจะต้องออมเงินประจำทุกเดือน ๆ ละ 100 บาท และกู้ได้ 3,500-5,000 บาท อัตรา ดอกเบี้ยร้อยละ 2 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 131 คน

กองทุนวันละบาท เป็นอีกกองทุนหนึ่งที่มีความสำคัญ กองทุนนี้จัดตั้งขึ้นในปี 2555 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยกำหนดให้สมาชิกจะต้องออมเงินปีละ 360 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 120 คน กองทุนนี้จะไม่มีการปล่อยกู้ แต่จะเน้นจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเป็นสำคัญ คือ สวัสดิการด้านการเกิด การ รักษาพยาบาล และการเสียชีวิต⁴

กองทุนสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ กองทุนรักษาบ้านรักษาดิน ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี 2555 โดยมีจุดเริ่มต้นมา จากการทำโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา กองทุนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อทำประกันภัย ในกรณี เกิดภัยพิบัติ น้ำท่วม ดินถล่ม ซึ่งบ้านที่ได้รับความเสียหาย จะได้รับการชดเชยตามมูลค่าความเสียหาย สมาชิก จะต้องจ่ายค่ากองทุนฯ ปีละ 210 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 152 คน

ชมรมผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ก่อตั้งเมื่อปี 2558 ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ที่ดำเนินโครงการ ‘วงเดือนลาดวน’⁵ โดยมีกิจกรรมสำคัญได้แก่ การนำตัวแทนผู้สูงอายุไปศึกษา ดูงานเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ ทั้งใน กทม. และต่างจังหวัด หลังจากนั้นผู้สูงอายุจากชุมชนรุ่ง

³ 1) การเกิดจะได้รับเงินทำขวัญ 500 บาท พร้อมกับค่ารักษาพยาบาลคินละ 200 บาท 2) เจ็บป่วยจะได้รับค่านอน โรงพยาบาลคินละ 200 บาท ไม่เกิน 5 คิน 3) ชรา ออมครบ 15 ปี เมื่อครบอายุ 60 ปี จะได้รับบำนาญเดือนละ 300 บาท และ 4) เสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 3,000-10,000 บาท (ผันแปรตามระยะเวลาในการเป็นสมาชิก).

⁴ 1) คลอดบุตรจะได้ค่าทำขวัญ 500 บาท และค่านอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลคินละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คินต่อครั้ง และ ปีละไม่เกิน 2,000 บาท 2) เจ็บป่วยจะได้รับค่านอนโรงพยาบาลคินละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คินต่อปี 3) เสียชีวิตได้ค่าทำศพ อัตรา ผันแปรตามระยะเวลาในการเป็นสมาชิก สูงสุดไม่เกิน 5,000 บาท.

⁵ โครงการวงเดือนลาดวน เป็นโครงการที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้จัดขึ้น โดยร่วมมือกับมูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา และกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ผ่านการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) ดูแล ระยะเวลาต่อผู้สูงอายุกลุ่มพึ่งพิง 2) สร้างงานอาชีพและรายได้ รวมทั้งกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ 3) ปรับสภาพแวดล้อมให้เป็น มิตรกับผู้สูงอายุ และ 4) เตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ โครงการวงเดือนลาดวนถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อให้ความรู้และค้นหาความต้องการ ของผู้สูงอายุผ่านเวทีการพูดคุยระหว่างผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่กิจกรรมในการพัฒนาผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ (อ้างจาก <http://www.crownproperty.or.th/> สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์).

มณีพัฒนาที่เข้าร่วมโครงการได้ปรึกษาหารือกันจนนำไปสู่การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม 2558 มีสมาชิกชมรมเริ่มแรก 20 คน มีนายไตรภพ วงศ์มณี เป็นประธานชมรม

สำหรับกิจกรรมสำคัญของชมรมผู้สูงอายุที่ควรกล่าวถึง ได้แก่ การรวมกลุ่มจัดทำผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชมรม ได้แก่ น้ำยาล้างจาน (ทำจากมะกรูด) ยาสระผม (จากดอกอัญชัน) ยาหม่อง พิมเสนน้ำ และน้ำสมุนไพร ผลิตภัณฑ์เหล่านี้จำหน่ายให้แก่ชาวชุมชนในราคาถูก โดยมีวัตถุประสงค์ลดรายจ่ายในครัวเรือนและหารายได้ให้แก่ชมรมผู้สูงอายุ ส่วนเครื่องดื่มสมุนไพรที่ชมรมผลิตขึ้น ประกอบด้วย น้ำกระเจียว น้ำแครอท น้ำตะไคร้ น้ำขิง น้ำอัญชัน น้ำใบบัวบก และน้ำลำไย เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเน้นใช้วัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติและสามารถหาได้ง่ายตามท้องถิ่นและมีราคาถูก ในส่วนของการผลิตนั้น สมาชิกที่เป็นตัวหลักมีประมาณ 15 คน และสมาชิกที่มาช่วยเป็นครั้งคราวอีกประมาณ 20 คน ทุกคนต่างเสียสละแรงงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายให้แก่ชาวบ้านในราคาถูกและเป็นที่ยอมรับได้แก่ น้ำยาล้างจาน ยาสระผม น้ำยาปรับผ้านุ่ม ยาหม่อง พิมเสนน้ำ และน้ำสมุนไพร เป็นต้น เงินที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ถือเป็นรายได้ของชมรมผู้สูงอายุสำหรับนำไปใช้ในกิจกรรมของชมรมต่อไป และคาดว่าจะสามารถนำส่วนหนึ่งมาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกในอนาคตอันใกล้

กิจกรรมอื่น ๆ ของชมรมผู้สูงอายุที่ควรนำมากล่าวถึง ได้แก่ การออกกำลังกาย การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง การพบปะสังสรรค์ และกิจกรรมลานธรรม ดังจะได้นำกล่าวถึงพอสังเขป ตามลำดับ

ชมรมผู้สูงอายุจัดให้มีการออกกำลังกาย ‘เต้นแอโรบิกประกอบเพลง’ โดยมีนางวรรณภา สง่าศรี (ป้าพร) สมาชิกของชมรมเป็นอาสาสมัครนำผู้สูงอายุเต้น ซึ่งมีทั้งเพลงลูกทุ่งและหมอลำ โดยจัดขึ้นทุก ๆ วันจันทร์ พุธ และศุกร์ เวลา 17.00-18.30 น. ณ ลานอาคารสถาบันการเงินชุมชน มีผู้เข้าร่วมโดยเฉลี่ยแต่ละครั้ง 15-20 คน ไม่เสียค่าใช้จ่าย กิจกรรมดังกล่าวนี้เริ่มจัดครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม 2558 จนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังคงดำเนินการอย่างคึกคักเสมอมา

การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง กิจกรรมดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางความคิดจากคลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาที่เดินทางเข้ามาตรวจสุขภาพให้แก่ผู้ป่วยเรื้อรังและผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป มีการตรวจความดัน การเต้นของหัวใจ ตรวจเลือด ไขมันและน้ำตาล ผู้รับบริการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ส่วนชมรมผู้สูงอายุได้ให้การช่วยเหลือคลินิกศูนย์แพทย์พัฒนาในการตรวจ จนกระทั่งพัฒนาเป็นกิจกรรมของชมรมในการเดินทางตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุตามบ้านประมาณ 2 เดือนต่อครั้ง เน้นเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่ติดเตียงและติดบ้านเป็นสำคัญ⁶ นอกจากนี้ทางชมรมยังส่งเสริมสมาชิกในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอีกด้วย อาทิ ในเดือนมิถุนายน 2559 มีการนำสมาชิกไปเข้าร่วมอบรมเรื่อง ‘ภาวะสมองเสื่อม’ และ ‘ภาวะกล้ามเนื้ออ่อนแรง’ ที่จัดขึ้นโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล โรงพยาบาลรามาริบัติ ณ ศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ ‘บวร’ เขตวังทองหลาง

กิจกรรมที่น่าสนใจต่อมา คือ การรับประทานอาหารร่วมกันประจำเดือน โดยจัดในวันประชุมประจำเดือนของชมรมผู้สูงอายุ คือ วันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน ซึ่งในวันนั้นผู้สูงอายุจะนำอาหารมารับประทานร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้สูงอายุได้พบปะและสนทนาระหว่างกัน แต่ครั้งจะมีผู้เข้าร่วม 15-20 คน กิจกรรมดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน

⁶ จากการสำรวจของชมรมผู้สูงอายุ พบว่ามีผู้สูงอายุในชุมชนฯทั้งสิ้น 124 คน เป็นประเภทติดบ้าน 6 คน และติดเตียง 2 คน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุเป็นโรคเบาหวาน 25 คน โรคความดัน 55 คน โรคไขมัน 12 คน โรคหัวใจ 18 คน โรคปวดกล้ามเนื้อ 6 คน โรคข้อเสื่อม 18 คน โรคเกี่ยวกับระบบประสาทตา 5 คน และโรคหืดหอบ 5 คน ตามลำดับ.

กิจกรรม “ลานธรรม” สวดมนต์ประจำเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง โดยมีสมาชิกเข้าร่วมประมาณ 30 คน ในช่วงเช้าจะมีการนิมนต์พระมาทำพิธีสวดมนต์ ณ ลานอเนกประสงค์ของชุมชนฯ หลังจากนั้นจะจัดให้พระสงฆ์ฉันเพล และผู้สูงอายุทานอาหารกลางวันร่วมกัน นอกจากนี้ชมรมผู้สูงอายุยังมีบทบาทสำคัญในการจัดงานประเพณีและวันสำคัญประจำปีของชาติ อาทิ งานสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา การทำพิธีจุดเทียนชัยและสวดติ้วถวายพระพรในวันแม่แห่งชาติและวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น

ชมรมผู้สูงอายุฯ มีแผนที่จะจัดตั้ง “กองทุนชมรมผู้สูงอายุ” โดยพยายามเก็บรวบรวมเงินทุนเบื้องต้นจากการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าผู้สูงอายุ แต่ในขณะนั้นกองทุนยังไม่ได้มีการจดทะเบียนหรือจัดตั้งอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนรุ่งมณีพัฒนายังได้ร่วมบริจาคเงินสมทบเข้าชมรมฯ เป็นประจำทุกปี ๆ ละ 10,000 บาท ปัจจุบันมียอดเงินบริจาคในกองทุนรวมทั้งสิ้น 30,000 บาท

กล่าวได้ว่าชมรมผู้สูงอายุฯ มีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก ทั้งนี้เกิดจากความเข้มแข็งของประธานชมรมและสมาชิกที่ร่วมกันทำงานเป็นทีม ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความร่วมมือกันทำงานอย่างแข็งขัน อันทำให้ในวันชมรมผู้สูงอายุมีสมาชิกเพิ่มขึ้นและขยายเครือข่ายออกไปกว้างขวาง ชื่อเสียงของชมรมผู้สูงอายุเริ่มเป็นที่รู้จัก จนกระทั่งมีกลุ่มผู้สูงอายุจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาดูงานบ่อย ๆ รวมทั้งผู้นำชมรมฯ ยังได้รับเชิญเป็นวิทยากรเพื่อบรรยายเกี่ยวกับการจัดการชมรมผู้สูงอายุ มีสมาชิกบางคนได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน และน้ำยาสระผมให้กับสามเณร วัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก ซึ่งถือเป็นผลสำเร็จด้านผลิตภัณฑ์ที่เด่นชัดของชมรม

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนรุ่งมณีพัฒนา

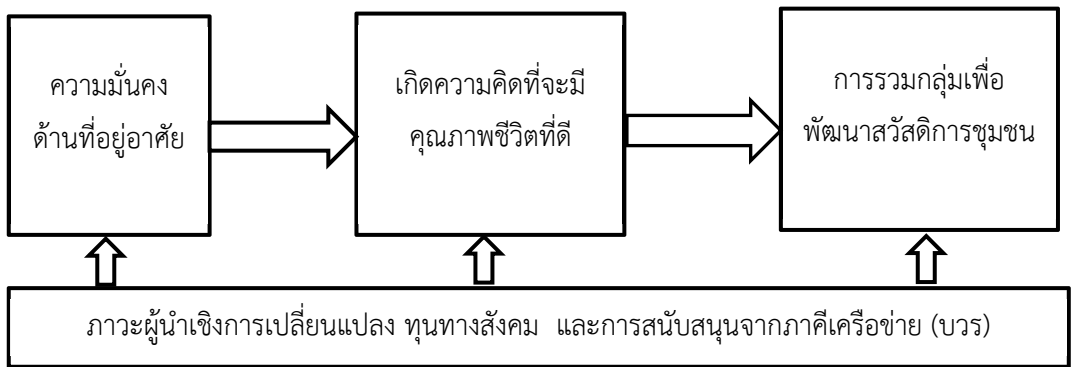
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2543 โดยคณะกรรมการชุมชนฯ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กเล็กในชุมชนให้ได้รับการดูแลและอบรมอย่างถูกวิธี อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่โรงเรียนประถม อีกทั้งเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองให้มีเวลาประกอบอาชีพได้มากขึ้น ส่วนด้านงบประมาณการก่อสร้างได้รับการสนับสนุนจาก ดร.สืบแสง พรหมบุญ โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ มีเนื้อที่ทั้งหมด 504 ตารางเมตร จำนวนอาคารเรียน 2 หลัง และมีห้องเรียน 5 ห้อง มีสนามเด็กเล่น และมีพื้นที่รับประทานอาหาร 50 ตารางเมตร พื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรม 80 ตารางเมตร และใช้ห้องเรียนเป็นพื้นที่สำหรับให้เด็กนอนตอนกลางวัน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ รับเด็กที่มีอายุ 2 ขวบครึ่ง ถึง 4 ขวบ เปิดทำการตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 8.00-15.30 น. โดยแบ่งชั้นเรียนเป็น 3 ระดับตามอายุของเด็ก มีครูพี่เลี้ยงทั้งสิ้น 6 คน และมีเด็ก 83 คน จำแนกเป็นเด็กในชุมชน 31 คน และเด็กนอกชุมชน 52 คน เด็กในชุมชนเสียค่าบำรุงเดือนละ 500 บาท และเด็กนอกชุมชนเสียเดือนละ 700 บาท นอกจากนี้เด็กทุกคนยังต้องจ่ายค่าลงทะเบียนแรกเข้าอีกคนละ 3,000 บาท สำหรับเป็นค่าชุดนักเรียน หนังสือ ที่นอน และค่าประกันอุบัติเหตุ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการชุมชนฯ โดยได้รับการสนับสนุนด้านเงินเดือนครูพี่เลี้ยงและนมผงสำหรับเด็กจากสำนักงานเขตวังทองหลาง ส่วนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมอันเนื่องมาจากวันสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ยังได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่คณะกรรมการชุมชนฯ จัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ และวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ได้ส่งการแสดงของเด็กเข้าร่วม และนำเด็กเข้าร่วมในกิจกรรม

กับทางชุมชนที่จัดขึ้นทุก ๆ ปี อันเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน จนกระทั่งปัจจุบันได้รับการยกย่องจากชุมชนใกล้เคียงว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนาเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีสวัสดิการครบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ‘ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ’ ได้กลายเป็น ‘ต้นแบบ’ สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ชุมชนในละแวกใกล้เคียงและชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ได้เข้ามารับการศึกษาดูงาน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาในชุมชนของตนต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ควรคู่ไปกับการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน พบว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนาซึ่งในอดีตเป็นชุมชนแออัด ชาวบ้านมักสร้างบ้านแบบชั่วคราว เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายต่ำและยังสามารถรื้อย้ายออกได้ง่ายหากมีการขอคืนพื้นที่ กระแสความคิดในการพัฒนาชุมชนในขณะนั้นจึงยังไม่เกิดขึ้น โดยชาวบ้านให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาปากท้องและปัญหาเฉพาะหน้าของครอบครัวเป็นหลัก จุดประกายทางความคิดในการพัฒนาสวัสดิการชุมชนเริ่มต้นขึ้นเมื่อชาวบ้านได้บรรลุถึงความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยจากการเข้าร่วมในโครงการบ้านมั่นคง โดยมีปัจจัยสำคัญอีก 3 ปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาสวัสดิการชุมชนร่วมกัน คือ ภาวะผู้นำ ทูตทางสังคม และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย (ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 นี้จะมีกรอบอธิบายในรายละเอียดต่อไปอีก)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย กับการพัฒนาสวัสดิการชุมชน

วิเคราะห์การจัดสวัสดิการชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะและรูปแบบในการจัดสวัสดิการของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ในส่วนต่อไปนี้จะได้แสดงให้เห็นว่าการจัดสวัสดิการชุมชนดังกล่าวนี้ มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการของ SEP อย่างไรบ้าง โดยผลการวิเคราะห์จะได้นำเสนอในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 การจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ตามแนวทางของ SEP

3 ห่วง 2 เงื่อนไข	กิจกรรมที่พบในชุมชนรุ่งมณีพัฒนา
ความพอประมาณ	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการชุมชนฯ ส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินกับกองทุนสวัสดิการชุมชน และมีมาให้คำแนะนำแก่สมาชิกเป็นรายบุคคลมิให้มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย กองทุนสวัสดิการชุมชน กำหนดให้สมาชิกกู้ยืมเงินได้ตามความจำเป็นจำนวนจำกัด และมีสิทธิ์กู้ใหม่ต่อเมื่อชำระคืนเงินกู้ที่ค้างทั้งหมดก่อน ชาวชุมชนยินดีจ่ายเงินค่าผ่อนรายงวดสำหรับเป็นค่าก่อสร้างบ้านมั่นคง เพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย
ความมีเหตุผล	<ol style="list-style-type: none"> การจัดระบบการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ จนได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกอย่างกว้างขวาง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น ทำหน้าที่แบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการดูแลเด็กอย่างถูกวิธี โดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำ ชมรมผู้สูงอายุร่วมกันจัดทำผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นเพื่อจำหน่ายให้แก่ชาวชุมชนในราคาต่ำ โดยนำผลกำไรเข้าชมรมเพื่อจัดทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกต่อไป
การมีภูมิคุ้มกัน	<ol style="list-style-type: none"> การสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอก ทำให้เกิดความร่วมมือและหนุนช่วยซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ พร้อมกับจัดสวัสดิการแก่สมาชิกด้านการคลอดบุตร การเจ็บป่วย การเสียชีวิต และให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ฯลฯ กิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของชมรมผู้สูงอายุ
ความรู้	<ol style="list-style-type: none"> กองทุนสวัสดิการชุมชนฯ มีการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการบันทึกข้อมูลทางการเงิน และการบริหารจัดการกองทุนฯ ชมรมผู้สูงอายุได้ส่งเสริมสมาชิกที่มีความรู้ด้านการอาชีพให้เข้ามาดำเนินการจัดทำผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย พร้อมกับมีการอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกอื่น ชมรมผู้สูงอายุมีการส่งสมาชิกไปเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่จัดขึ้นโดย คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา ซึ่งจัดให้มีการอบรมบ่อย ๆ
คุณธรรม	<ol style="list-style-type: none"> คณะกรรมการชุมชนฯ มีความเสียสละและทุ่มเทในการทำงานเพื่อส่วนรวม ชมรมผู้สูงอายุ ดำเนินโครงการเยี่ยมเยียนบ้านของผู้สูงอายุติดเตียงทุกๆ 2 เดือน ชมรมผู้สูงอายุ มีการชักจูงผู้สูงอายุติดบ้าน ให้ออกมาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม ในปี 2549 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชุดที่ 2 ได้ทำงานอย่างหนัก จนสามารถพลิกฟื้นกองทุนฯ ที่กำลังประสบวิกฤติให้กลับฟื้นขึ้นมาได้สำเร็จ

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการจัดสวัสดิการของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา มีความสอดคล้องกับหลัก SEP กระนั้นก็ตาม การนำ SEP มาใช้ในการจัดสวัสดิการชุมชนนั้น มิได้ปรากฏเป็นนโยบายของคณะกรรมการชุมชนฯ อย่างชัดเจน แต่ความสอดคล้องดังกล่าว เกิดจากเหตุผล 4 ประการ คือ 1) ผู้นำชุมชนได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับหลัก SEP จากการอบรม การอ่าน หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยน อันเป็นประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมา 2) วิธีคิดและหลักปฏิบัติตามแนวทาง SEP วางอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งชาวชุมชนได้รับการสืบทอดมาจากอดีต 3) การดำรงชีพตามแนวทาง SEP มีความสอดคล้องกับสามัญสำนึกของคนที่มีปัญญาโดยทั่วไปที่สามารถ

ตั้งสติเพื่อคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบและรอบด้าน อันจะนำไปสู่ข้อสรุปดังกล่าวได้เอง และ 4) แท้จริงแล้วศาสนาทุกศาสนาต่างมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับแนวคิด 3 ท่วง 2 เงื่อนไข เพื่อการดำรงชีพที่สันติ เป็นสุข และยั่งยืน

กล่าวในภาพรวม สามารถสรุปได้ว่าการจัดการสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิด SEP จะต้องมิใช่รูปแบบอย่างน้อย 4 ประการ ดังนี้ 1) สวัสดิการชุมชนจัดขึ้นจากความร่วมมือของสมาชิกที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพในอนาคต 2) สวัสดิการชุมชนจะต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ และการออมเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของสมาชิก มากกว่าเพื่อการบริโภคระยะสั้น 3) สวัสดิการชุมชนจะต้องสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่จำเป็นของสมาชิกทุกศาสนา ทุกชาติพันธุ์ ทุกเพศ และทุกวัย (ตั้งแต่เกิดจนตาย) และ 4) ด้านการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนจะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้สมาชิกไว้วางใจและให้ความร่วมมือ เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

สวัสดิการชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษาในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพนั้น มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวคือ เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้การจัดสวัสดิการชุมชนดำเนินไปได้โดยง่าย ในทางตรงข้าม เมื่อสามารถจัดสวัสดิการชุมชนที่มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก ก็จะทำให้สมาชิกไว้วางใจและให้ความร่วมมือกับชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

‘ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง’ ประกอบด้วย 5 ด้าน (Samukkethum, 2011, pp. 68-73) คือ เข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างอำนาจของชุมชน ในส่วนนี้จะได้วิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนรุ่งมณีพัฒนา ตามลำดับ

ประการแรก ด้านเศรษฐกิจ (ในบริบทของสังคมเมือง หมายถึง การมีงานทำ มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายที่จำเป็น ไม่เป็นหนี้ และมีความมั่นคงด้านอาชีพ) ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่าชาวชุมชนมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างสูง (21,526 บาทต่อเดือน) ในขณะที่มีครัวเรือนยากจนค่อนข้างน้อย (รายได้ต่ำกว่าเดือนละ 5,000 บาท มีร้อยละ 2.2 เท่านั้น) แสดงว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีปัญหาด้านการครองชีพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ชาวชุมชนโดยทั่วไปมีงานทำ และพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาชีพโดยทั่วไปมีทั้งหาบเร่แผงลอย รับจ้าง ค้าขาย และปัจจุบันคนรุ่นหลังเริ่มมีอาชีพรับราชการจำนวนหนึ่ง

ประการที่สอง ด้านสังคม (หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ความไว้วางใจและถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน) ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมโดยทั่วไปมักรู้จักและสนิทสนมกัน แต่เนื่องจากชุมชนรุ่งมณีพัฒนาซึ่งอยู่ติดกับถนนใหญ่และใกล้แหล่งธุรกิจและสถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ ชาวชุมชนจำนวนหนึ่งหันมาสร้างรายได้จากการแบ่งห้องให้เช่า ภายในชุมชนจึงมีคนแปลกหน้าจำนวนมาก ซึ่งผู้อยู่อาศัยชั่วคราวเหล่านี้ต่างขาดความผูกพันกับชุมชนและไม่สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน กระนั้นก็ตาม เมื่อพิจารณาเฉพาะชาวชุมชนที่อาศัยอยู่เป็นประจำ พวกเขาจะรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีเนื่องจากอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนมาเป็นเวลานาน และมีการทำกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกันบ่อย ๆ

ประการที่สาม ด้านประเพณีวัฒนธรรม ชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีอายุไม่ต่ำกว่า 50-60 ปี โดยชาวชุมชนดั้งเดิมเป็นผู้อพยพมาจากชนบทในต่างจังหวัด ลักษณะของชาวชุมชนโดยทั่วไปจึงยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยอาจมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจากภูมิภาคต่าง ๆ แต่โดยภาพรวมก็คือ วัฒนธรรมของชาวไทย

พุทธที่สืบทอดมาจากชนบท ดังจะเห็นได้จากความผูกพันกับวัด อาทิ การตักบาตรในตอนเช้า ประเพณีการบวช การจัดงานศพ การทำบุญในวันปีใหม่ ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การแห่เทียนเข้าพรรษา การจัดงานในวันลอยกระทง การถวายความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์เนื่องในวาระต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวชุมชนยังมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพวกตนอย่างเด่นชัดอีกด้วย ดังนั้นจึงถือว่าชุมชนมีความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมในระดับสูง

ประการที่สี่ ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนรุ่งมณีพัฒนาในปัจจุบันนี้มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัยพอสมควร ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคม กล่าวคือ มีถนนปูนที่กว้างและพื้นผิวเรียบทอดยาวเข้าสู่ชุมชน สองข้างทางมีบ้านเรือนปลูกเรียงเป็นระเบียบ มีพื้นที่สำหรับจอดรถ บริเวณโดยทั่วไปดูสะอาด และมีต้นไม้ร่มรื่นพอสมควร ในขณะที่ผู้อยู่อาศัยมีท่าทีเป็นมิตร มีความปลอดภัย และการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เคยเป็นปัญหารุนแรงในอดีตกลับลดลงจนเกือบจะไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน⁷

ประการที่ห้า ด้านการเสริมสร้างอำนาจของชุมชน หมายถึง การกระจายอำนาจให้ชุมชนในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการยอมรับและยกระดับเกียรติภูมิของชุมชนเอง (Samukkhethum, 2011) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนฯ ที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ได้รับการยอมรับจากสมาชิกอย่างกว้างขวาง สามารถสร้างชื่อเสียงจนได้รับรางวัลจำนวนมากจากหลายหน่วยงานติดต่อกันเป็นเวลา 3-4 ปีมาแล้ว อันส่งผลให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นที่ยอมรับจากภาคีภายนอกโดยทั่วไป จนกระทั่งมีผู้นำจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาศึกษาดูงานภายในชุมชนฯ กันบ่อย ๆ ไม่ขาดสาย อันแสดงให้เห็นถึงความสามารถ (Capability) ของชาวชุมชนที่สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนได้ในระดับสูงอย่างน่าภาคภูมิใจ

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาประสบความสำเร็จ นอกจากเกิดจากความเข้มแข็งของชุมชนแล้ว ยังเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ อีกอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การมีภาวะผู้นำสาธารณะ (Public Leadership) ซึ่งพบว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนามีผู้นำชุมชนที่โดดเด่น ซึ่งนอกจากมีความเสียสละ และทุ่มเทการทำงานเพื่อส่วนรวมแล้ว ยังพบอีกว่ามีการทำงานเป็นทีมที่เข้าหากันและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ทีมงานต่างส่งเสริมกันและกัน และเป็นกำลังใจแก่กันและกัน (Broussine, 2005) รวมทั้งผู้นำยังมีคุณลักษณะของผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปสู่สมาชิก และสร้างแรงบันดาลใจแก่สมาชิกในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนไปข้างหน้าอย่างกระตือรือร้น (Achua & Lussier, 2013)

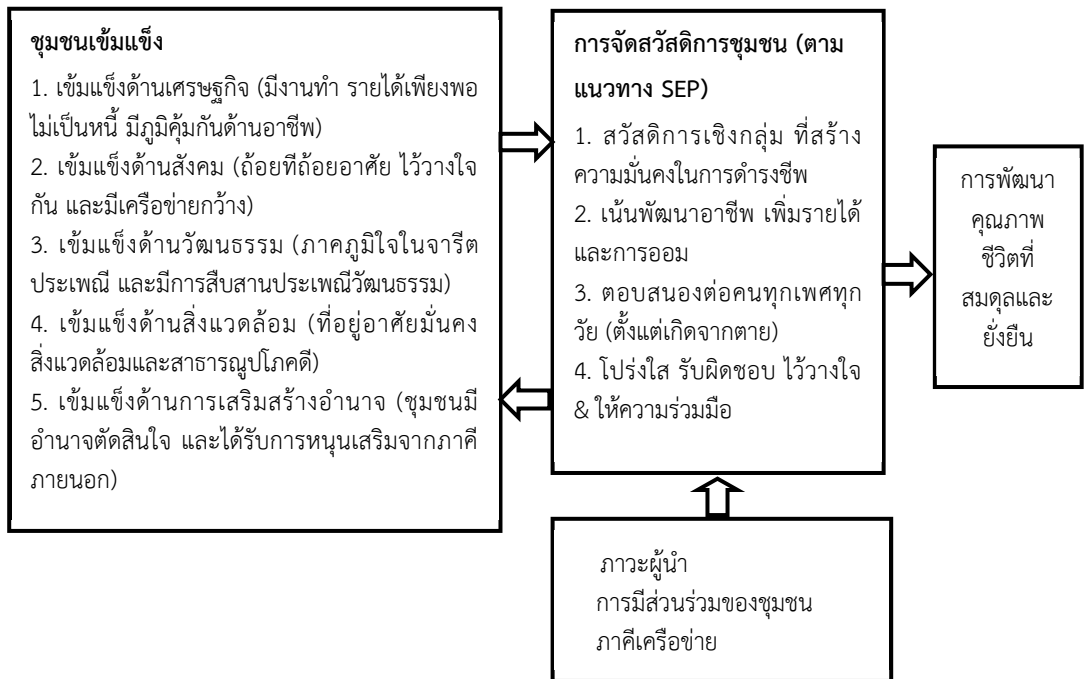
ประการที่สอง การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน แม้ว่าสมาชิกของชุมชนรุ่งมณีพัฒนาที่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนบ่อยๆ จะมีสัดส่วนไม่มากนัก แต่ผู้นำชุมชนพยายามสร้างกลไกให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของชุมชน โดยมีการติดตั้งเสียงตามสายภายในชุมชน รวมทั้งการจัดตั้งกลไกการเคาะประตูบ้านไปตามเครือข่ายของละแวกบ้าน โดยมีสำนักงานของสถาบันการเงินฯ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ที่สมาชิกสามารถเดินทางเข้ามาพูดคุยและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างไม่ขาดสาย การมีส่วนร่วมใน

⁷ ชาวบ้านที่ไม่ประสงค์ออกนามเล่าให้ฟังว่า สภาพในปัจจุบันนี้ แตกต่างกับอดีตเมื่อประมาณ 8-9 ปีก่อนหน้านี้ ซึ่งสภาพโดยทั่วไปยังคงเป็นชุมชนแออัด บ้านปลูกกันแน่นขาดระเบียบ ใต้ถุนบ้านเป็นน้ำครำ มียาเสพติดแพร่ระบาดโดยทั่วไป และการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อย ๆ.

การรับทราบการเคลื่อนไหวของชุมชน จะส่งผลให้สมาชิกตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้มากขึ้น (Creighton, 2005, pp. 89-101)

ประการที่สาม การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย (Acevedo & Common, 2010) อันทำให้การจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนรุ่มงมณีพัฒนาสามารถพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำนองเดียวกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งได้รับแรงหนุนจากภาคีเครือข่ายอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธนาคารออมสิน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สำนักงานเขตวังทองหลาง คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา วัดเทพศิลา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) เป็นต้น

จากผลการวิเคราะห์และนำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปเป็นตัวแบบที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างสวัสดิการชุมชนตามแนวทาง SEP เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนได้ ดังปรากฏในแผนภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 2 ตัวแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนเมือง

บทสรุป

บทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนตามแนวทาง SEP ในเขตเมืองใหญ่ นั้นมิใช่สิ่งเพื่อฝันเลื่อนลอย แต่มีความเป็นไปได้ ดังเช่นชุมชนรุ่มงมณีพัฒนา และอีกหลาย ๆ ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งแน่นอนที่สุด การพัฒนาชุมชนตามแนวทาง SEP ในเขตเมืองมีอาจเกิดขึ้นได้ท่ามกลางสุญญากาศ แต่เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่แน่นอน บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุด ดังจะเห็นว่าเมื่อความ

ต้องการด้านที่อยู่อาศัยได้รับการตอบสนองแล้ว หลังจากนั้นพวกเขาก็จะพยายามค้นหาแนวทางการพัฒนาในขั้นตอนที่ก้าวหน้าต่อไปอีก อันจะทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติ และอยู่ดีมีสุข

การศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าชุมชนรุ่งมณีพัฒนาสามารถเข้าถึงความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ภายหลังจากที่พวกเขาเข้าร่วมในโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งส่งผลให้สภาพของชุมชนที่เดิมเป็นชุมชนแออัดได้เปลี่ยนไปเป็นชุมชนที่มีบ้านเรือนมั่นคงแข็งแรง รวมทั้งมีหลักประกันในการอยู่อาศัยระยะยาว โครงการบ้านมั่นคงจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา หลังจากนั้นจึงมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรีเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ร่วมกัน การจัดทำวิสาหกิจชุมชน และการให้ความสนใจต่อสวัสดิภาพและสวัสดิการของผู้อยู่อาศัยอย่างจริงจัง เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ‘การพัฒนาสวัสดิการชุมชนตามแนวทาง SEP’ มีความสัมพันธ์กับ ‘การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง’ อย่างแยกจากกันไม่ออก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมสวัสดิการชุมชนตามแนวทาง SEP ไปพร้อมๆ กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืนของชาวชุมชนในท้ายที่สุด

อนึ่ง การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) การศึกษาครั้งนี้เน้นพิจารณาการประยุกต์ใช้ SEP ในการพัฒนาชุมชน หน่วยในการวิเคราะห์จึงเป็น ‘ชุมชน’ อันทำให้ละเลยการประยุกต์ใช้ SEP ในระดับบุคคลและครัวเรือนที่มีความสำคัญเช่นกัน และ 2) การศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดสวัสดิการเพียงชุมชนเดียว อันทำให้มีข้อจำกัดในการสรุปผล เนื่องจากขาดการเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ ทั้งการเปรียบเทียบกับกรณีที่เหมาะสม และกับกรณีที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- Acevedo, B. & Richard, C. (2010). *Governance, Networks and Policy Change: The Case of Cannabis in the United Kingdom*. In *The New Public Governance?: Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance*, Stephen P. Osborne (ed.); London: Routledge.
- Achua, C. F. & Lussier, R. N. (2013). *Effective Leadership*. South-Western, Cengage Learning
- Ariratana, W., Pimthong, P. & Pitak, N. (2013). Teacher Professional Development for Learning Organization on Sufficiency Economy in Small Schools. *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*, 4(1), 847-852.
- Avery, G. C. & Bergsteiner, H. (2016). *Editors' Preface*. in *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), Sydney: Allen & Unwin.
- Avery, G. C. & Bergsteiner, H. (2016). *Thailand: An Unexpected Role Model*. in *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 3-14, Sydney: Allen & Unwin.
- Avery, G. C. & Bergsteiner, H. (2016). *Practices for Enhancing Resilience and Performance*, in *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 235-247, Sydney: Allen & Unwin.

- Bergsteiner, H. & Dharmapiya, P. (2016). *The Sufficiency Economy Philosophy Process*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 32-52, Sydney: Allen & Unwin.
- Broussine, M. (2005). *Public Leadership*. in Public Management and Governance, Tony Bovaird and Elke Löffler (eds.) London: Taylor & Francis Group.
- Buranapin, Si. & Rattawatankul, T. (2015). Philosophy of Sufficiency Economy and Business Sustainability: A Framework for Operational Implications. *Journal of Business Behavioral Sciences*, 27(1), 115-140.
- Busaratanaphant, R. (1999). *The New Theory of Agriculture: Sufficiency Living*. Bangkok: Ruamduaochuaokan Publishing. [In Thai].
- Chaisumritchoke, S. T. (2007). Sufficiency Economy, The King's Philosophy: An Application of Buddhist Economics to Develop Thai Local Pharmaceutical Industries for Sustainable Well-being. *Society and Economy*, 29, 235-252.
- Choochom, O. (2015). A Causal Relationship of Living Behavior Based on Sufficiency Economy Philosophy for Thai University Students. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 177, 260-264.
- Chunaem, P. (2011). *Application of Sufficiency Economy Philosophy at the Community Level* [In Thai].. in Sufficiency Economy Philosophy and Thai Society, Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.
- Chunsom, N. (2011). *Application of Sufficiency Economy Philosophy at the Personal Level* [In Thai]. in Sufficiency Economy Philosophy and Thai Society, Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.
- Community Organizations Development Institute (2009). *Manual of Project Management for Support of Community Welfare* [In Thai]. Bangkok, Community Organizations Development Institute (Public Organization).
- Creighton, J. L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decision Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dharmapiya, P. & Saratun, M. (2016). *Cultivating a Sufficiency Mindset in Thai Schools*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 129-147, Sydney: Allen & Unwin.
- Hawanont, N. , Jeradechakul, P. & Phadthaisong, S. (2007). *Grounded Theory on Strong Community* [In Thai]. Bangkok: The Research Fund Office.

- Himathongkam, T. & Vannapruegs, T. (2016). *Sufficiency in Thai Healthcare*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 148-163, Sydney: Allen & Unwin.
- Iamsua, S. (2010). Development of Management Forms of Community Welfare Managed by People Participation in Nongno Subdistrict, Muang District, Maharakarm Province [In Thai]. Master of Public Administration thesis, Maharakarm University.
- Jitsahuan, T. (2011). *Sufficiency Economy Philosophy and the Agricultural Sector* [In Thai]. in Sufficiency Economy Philosophy and Thai Society, Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.
- Kaewpjit, J. & Suriyankietkaew, S. (2016). *Sufficiency Thinking in a Prisoner Development Program*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 164-178, Sydney: Allen & Unwin.
- Kantabutra, S. & Winit, W. (2016). *The Sufficiency Economy in Action at Nithi Foods*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 181-197, Sydney: Allen & Unwin.
- Kantabutra, S. (2016). *From Philosophy to Business Practice*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 216-232, Sydney: Allen & Unwin.
- Kantabutra, S. (2011). *Guideline for Sustainable Business Operations in Accordance with Sufficiency Economy* [In Thai]. in Sufficiency Economy Philosophy and Thai Society, Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.
- Kantamara, P. (2016). *The New Theory for the Agricultural Sector*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 55-74, Sydney: Allen & Unwin.
- Khunthongjan, S. & Wiboonpongse, A. (2010). A Study of Performance of SMEs in Their Application of Sufficiency Economy Philosophy. *GMSARN International Journal*, 4, 177-182.
- Mongsawad, P. & Thongpakde, N. (2016). Sufficiency Economy Philosophy: A Holistic Approach to Economic Development and Mainstream Economic Thought. *Asian Social Science*, 12(7), 136-142.
- Naipinit, A., Promsaka Na Sakolnakorn, T. & Kroeksakul, P. (2014). Sufficiency Economy for Social and Environmental Sustainability: A Case Study of Four Villages in Rural Thailand. *Asian Social Science*, 10(2), 102-111.

- Petison, P. , Prapha W. & Santiprobhob, V. (2016). Community Sufficiency in Nan Province. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 75-91, Sydney: Allen & Unwin.
- Phanthasen, A. (2015). Buddhism Economy: Evolution, Theory and Application to Economics, 4th edition [In Thai]. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Phanthasen, A. and others (2003). *Application of His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Initiative to Small and Median Industrial Enterprises* [In Thai]. Bangkok, The Research Fund Office.
- Piboolsravut, P. (2004). Sufficiency Economy: Research Note. *ASEAN Economic Bulletin*, 21(1), 127-134.
- Pruetipibultham, O. (2010). The Sufficiency Economy Philosophy and Strategic HRD: A Sustainable Development for Thailand. *Human Resource Development International*, 13(1), 99-110.
- Rungruang, P. & Ractham, V. V. (2016). *Siam Cement Group as a Sustainable Enterprise*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 198-215, Sydney: Allen & Unwin.
- Samukkethum, S. (2011). *Empowering Power of the Powerless* [In Thai]. Bangkok: Machalongkun CSB Limited Publishing.
- Samukkethum, S. (2005). *Development, Conflict Management* [In Thai]. Public Participation and Strong Society, Bangkok, Odian Store
- Sathirathai, T. S. & Towprayoon, S. (2016). *Sufficiency Thinking in Economic Development and Environmental Management*. in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 110-126, Sydney: Allen & Unwin.
- Sekkhunthod, S. (2010). *Community Welfare as a Tool for Strengthening Local Community: A Case Study of Nongwaengsokphra Subdistrict, Khonkhaeng Province* [In Thai]. Master of Art in Social Development, Khonkhaeng University.
- Senanarong, A. (1999). *The New Theory of Agriculture According to the Royal Initiative', Paper for special presentation in the 37th Academic Conference, Kasetsart University.* [In Thai].
- Seubsman, S. , Kelly, M. & Sleigh, A. (2013). The Sufficiency Economy and Community Sustainability in Rural Northeastern Thailand. *Asian Culture and History*, 5(2), 57-65.
- Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center (2011). *Sufficiency Economy Philosophy and Thai Society* [In Thai]., Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.

- Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center (2008). *Sufficiency Economy Philosophy and Development Administration [In Thai].*, Nada Chunsom & Nattapong Thongpakde (ed.), Bangkok: Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Center, National Institute of Development Administration.
- Thongpakde, N., Mongsawad, P. & Bergsteiner, H. (2016). *Immoral Capitalism: The Need for a New Approach.* in Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 17-31, Sydney: Allen & Unwin.
- Thongpakde, N. (2007). Sufficiency Economy Philosophy: Chronicle and Meanings. *NIDA Development Journal*, 47(1), 1-24.
- Thongpoon, S., Ahmad, N. H. & Yahya, S. (2012). Sustainable Performance of Thai SMEs: Investigating the Entrepreneurial Competencies and Sufficiency Economy Philosophy. *Asia Pacific Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 1(2), 5-20.
- Treputtarat, S., Arirattana, W. & Piasiri, S. (2013). Integrated Management Model for Learning Organization on Sufficiency Economy in Small School, Thailand. *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*, 4(1), 856-860.
- Tungkasamit, A., Silanoi, L., Nethanomsak, T. & Pimthong, P. (2014). Evaluation of school Activities for Developing the Desired Characteristics based on Sufficiency Economy Philosophy: A Project Report' *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Issue 116,
- Ubonsri, B. & Pannun, A. (2013). *A Study of Applying Sufficiency Economy to Lifestyles and Use of Resources at Community Levels.* *Procedia – Environmental Sciences*. Issue 17, pp. 976-983.
- UNDP (2007). *Thailand Report on Human Development: Sufficiency Economy and Human Development.* Thailand, United Nations Development Programme.
- Walker, A. (2011). *Royal Sufficiency and Elite Misrepresentation of Rural Livelihoods.* in *Saying the Unsayable: Monarchy and Democracy in Thailand*, S. Ivarsson & L. Isager (eds.), pp. 241-265, Copenhagen: NIAS Press.
- Wanasilp, W. & Tangvitoontham, N. (2015). The Relationship between the Understanding of Philosophy of Sufficiency Economy and the Living Standard: The Case Study of Sufficiency Economy Community in Lower Northern Region of Thailand. *International Journal of Business and Economic Development*, 3(1), 87-95.
- Wiboonpongse, A. & Sriboonchitta, S. (2016). *The Impact of Sufficiency Thinking on Community Development.* in *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 92-109, Sydney: Allen & Unwin.